
Kronika

Przegląd Historyczny 55/2, 358-364

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

K R O N I K A

W dniach 20—21 maja 1963 obradowała w Sofii międzynarodowa konferencja historyków poświęcona 1100 rocznicy wprowadzenia alfabetu słowiańskiego.

Od 17 do 23 września 1963 obradował w Sofii V Międzynarodowy Kongres Sławistów. Po raz pierwszy obok językoznawców i badaczy literatury, zgodnie z uchwałą IV Międzynarodowego Zjazdu w 1958 r., reprezentowana była na nim nauka historyczna. Ogółem wzięło udział w Zjeździe 1500 badaczy; wygłoszono ok. 500 referatów i komunikatów naukowych. W obradach Zjazdu uczestniczyła czterdziestosobowa delegacja polska.

Jakkolwiek podstawowa problematyka Kongresu skupiła się wokół badań porównawczych języków i literatury słowiańskich, znalazł się budzący szersze zainteresowanie margines (przeszło 40 referatów, w tym 7 polskich) poświęcony dziejom narodów słowiańskich od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy.

W traktowaniu starszych dziejów Słowiańszczyzny węzłowe miejsce zajął problem etnogenezy Słowian. Przedstawiony konspekt zarysu etnogenezy Słowian (T. Lehr-Spławiński) stał się punktem wyjścia szerszej dyskusji, w której nadal dominowała hipoteza o praojczyźnie Słowian w dorzeczu Odry—Wisły. Kilka referatów dotyczyło genezy poszczególnych państw słowiańskich (m. in. Z. Sułowski o Wioletach-Lucicach), szczególnie zaś ożywioną dyskusję wywołał referat o powstaniu państwa słowianobułgarskiego (P. Petrov). W kręgu rozpatrywanych spraw znalazły się także początki życia miejskiego (Z. Kaczmarczyk), ruchy ideologiczne (I. Snegerow, D. Angelow), dzieje kultury piśmienniczej (B. A. Rybakow), prawniczej (M. Andrejew). Próba konstruowania dalej idących wniosków o setce jako instytucji genetycznie ogólnosłowiańskiej w oparciu o zbieżność terminologiczną (J. Bromlej) spotkała się ze sprzeciwem obszerniej uzasadnionym w referacie o przedmiocie i metodach badawczych historii praw słowiańskich (J. Bardach), postulującym rewizję utartych poglądów i odmawiającym naukowej zasadności próbom odtwarzania prawa ogólnosłowiańskiego.

Historycy czasów najnowszych skoncentrowali swą uwagę na następujących grupach zagadnień: a) dążenia wyzwolenicze narodów słowiańskich w drugiej połowie XIX w., b) wpływ rewolucji rosyjskich 1905 i 1917 r. na narody europejskie, c) ruch wyzwoleniczy w okresie II wojny światowej, d) przeobrażenia w latach powojennych w europejskich krajach socjalistycznych. Problem rewolucyjnej współpracy Słowian zachodnich i południowych w okresie powstania styczniowego przedstawił H. Batowski, zaś S. A. Nikitin — działalność rosyjskiej dyplomacji na Bałkanach w szóstym — ósmym dziesięcioleciu XIX w. O oswobodzeniu Bułgarii spod panowania tureckiego mówił Ch. Christow, zaś B. Pavićević o walce wyzwoleniczej na Bałkanach w drugiej połowie XIX w.

K. Herman, J. Krizek, D. Jankovic omówili znaczenie rewolucji rosyjskich. Uwypuklono oddziaływanie rewolucji 1905 r. na inne narody słowiańskie (I. Chrienow), oraz znaczenie rewolucji 1905 r. dla rozwoju polskiego ruchu robotniczego i jej wpływu na sprawę polską (L. Bazyłow). W dyskusji podkreślono znaczenie rewolucji rosyjskiej 1917 r. dla rozwiązania antagonizmów polsko-rosyjskich (H. Batowski).

Tematyki walk narodowowyzwoleniczych i charakteru oraz etapów II wojny światowej dotyczył referat kolektywu autorów radzieckich. Uzupełniał go niejako referat J. Hroziencika (Czechosłowacja). Ostatnia grupa tematyczna repre-

zentowana była przez dwa referaty: o reformie rolnej w europejskich krajach socjalistycznych (A. Ajnenkiel) oraz o rewolucji kulturalnej w ludowej Republice Bułgarii (W. Woźniowa).

W podsekcji onomastycznej omawiano m. in. realizację atlasu toponomastycznego, dyskutowano też nad zagadnieniem toponimiki jako źródła do dziejów społecznych średniowiecznej Słowiańszczyzny. W podsekcji językoznawstwa porównawczo-historycznego podnoszono problem rozdziału języków słowiańskich. Próby datowania tego zjawiska na początek X w. (A. Lamprecht) i wnioski na tej podstawie, że Cyryl i Metody pisali w języku ogólnosłowiańskim, spotkały się z gruntowną krytyką (T. Lehr-Spławiński). Z referatów wygłoszonych na sekcji historii literatury warto zasygnalizować niektóre pozycje o szerszym znaczeniu dla badań kultury i dociekań źródłoznawczych, jak np. wschodnie i zachodnie składniki starszego piśmiennictwa Słowian południowych (D. Radojčić), wpływ łacińskiej kultury książkowej na literatury słowiańskie starszej daty (J. Hrabek), system staroruskich gatunków literackich (D. S. Lichaczew), źródła Domostroja (L. Jagoditsch), problemy kultury i literatury polskiego Oświecenia (Z. Libera), przekładowa beletrystyka u Słowian wschodnich i zachodnich w XV—XVI w. (J. Lurie), związki kulturalne i literackie Polski ze Słowiańszczyzną południowo-wschodnią w dobie humanizmu i renesansu (T. Ulewicz), szerzej omawiany był romantyzm w literaturach słowiańskich (m. in. S. Fiszman, M. Jakubiec).

VI Międzynarodowy Zjazd Słowistów odbędzie się w 1968 r. w Pradze.

A. P.

W dniach od 19 do 21 marca 1963 obradowała w Liblicach konferencja na temat: Najstarsze dzieje narodu czeskiego i słowackiego. Najwięcej miejsca w obradach konferencji poświęcono dziejom państwa wielkomorawskiego.

W dniach od 30 września do 5 października 1963 obradowała w Brnie i w Nitrze międzynarodowa konferencja poświęcona 1100 rocznicy powstania państwa wielkomorawskiego, zorganizowana przez Archeologický Ústav ČSAV. W czasie konferencji 11 badaczy wygłosiło referaty (m. in. J. Poulik, B. Chropovský, F. Graus, J. Dekan, P. Ratkoš). Konferencja połączona była z otwarciem w Brnie wystawy pn. „Velká Morava” oraz z objazdem wykopalisk w Starém Městě — Sadech, Pohansku i Mikulčicach. W konferencji wzięła również udział pięcioosobowa delegacja polska.

W dniach 17—19 maja 1963 zorganizowano w Douai kilka konferencji poświęconych historii regionalnej w ramach Journées Internationales d' Histoire du Droit.

W dniach od 3 do 6 października 1963 odbyło się w Lyonie międzynarodowe kolokwium poświęcone historii religii w Europie. Wygłoszono trzy podstawowe referaty: o problemie sieci parafialnej (de Dainville), o życiu religijnym w XV i XVI w. we Francji i w Niemczech (referat zbiorowy: Delaruelle, Geisendorf, Halkin, Lau, Moeller, Zeeden) i o metodyce badań w zakresie historii religii (R. Rémond).

W Akrze (Ghana) zakończono wstępne prace nad monumentalnym wydawnictwem „Encyclopedia Africana”. Obejmuje ono w 16 tomach (po 625 stron każdy) około 7 tysięcy haseł. Szczególnie wiele miejsca zajmą w niej

sprawy kultury i historii Afryki od czasów najdawniejszych do współczesnych. Sekretariat encyklopedii korzysta z pomocy i współpracy afrykanistów wielu krajów.

W dniach 15—17 października 1963 odbyła się w Schwerinie (NRD) doroczna konferencja robocza Hansischer Geschichtsverein (ze-spół NRD) z udziałem gości z NRF, Polski, Czechosłowacji i Francji. Referaty wygłosili: J. Poliśenski z Pragi (Hanza, Anglia i Praga wiosną 1611 r.); C. Haase z Hannoveru (Główne problemy historii miast pn.-zach. Niemiec do XIII w.); E. Cieślak z Gdańska (Jan Sobieski a Gdańsk); E. von Lehe z Hamburga (Związki Hamburga z Brandenburgią w okresie wczesnohanzeatyckim); E. Engel z Berlina (Staromarchijskie zaplecze Hanzy w XIV w.); B. Zientara z Warszawy (Ustrój agrarny Marchii Wkrzańskiej w XIV w. a kryzys w rolnictwie); H. Cordshagen ze Schwerina (Handel szlachty i chłopów w Meklemburgii w XVI i na pocz. XVII w.) i K. Zöllner z Gryfii (Handel Brandenburga u schyłku średniowiecza). Referatom towarzyszyła dyskusja. Uczestnicy konferencji odbyli, po wprowadzającym referacie H. Leopoldiego, objazd miasta ze szczególnym uwzględnieniem nowego budownictwa oraz tradycyjną wycieczkę do Grabowa, Perleberga, Ludwigslust.

W dniach 9—13 sierpnia 1964 w Bergen (Norwegia) spotkają się historycy krajów Europy północnej. Przygotowaniami kieruje komitet wybrany jesienią 1962 r. z prof. Oskarem Nicula (Finlandia) na czele. Podczas spotkania dyskutowane będą dwa problemy: „Ziemie wolne i ich mieszkańcy w późnym średniowieczu” i „Narodziny partii politycznych w XIX stuleciu”. Ponadto szereg historyków wystąpi z referatami o miastach średniowiecznych.

W dniach 22—24 kwietnia 1963 w Bukareszcie odbyła się sesja Komitetu przygotowawczego Międzynarodowego Stowarzyszenia Badań Naukowych Rejonu Południowo-Wschodniej Europy. Podczas sesji opracowano statut stowarzyszenia, wybrano organy kierownicze i zatwierdzono program prac na najbliższe dwa lata. Do stowarzyszenia należy 13 państw. Na jego czele stoi dziewiętnastoosobowy komitet i Biuro Wykonawcze (przewodniczący — D. Zakitinos — Grecja) z siedzibą w Bukareszcie.

Filia Rumuńskiej Akademii Nauk w Cluj przygotowuje dziesięciotomowe wydawnictwo źródeł do lat 1848—1849 z archiwów Bukaresztu, Siedmiogrodu, Budapesztu i Wiednia.

W pustyni Nevada w okolicy Las Vegas natrafiono na ślady ludzkich osad, pochodzących prawdopodobnie sprzed 26—32 tysięcy lat. Oznacza to, że człowiek pojawił się na kontynencie amerykańskim dwukrotnie wcześniej niż dotychczas uważano.

W roku 1962 nakładem węgierskiego wydawnictwa „Gondolat” ukazała się „Historia Polski” (Lengyelország története) pióra znakomitego historyka Józefa Perényi. Profesor Perényi, kierownik Zakładu Historii Europy Wschodniej Uniwersytetu Budapeszteńskiego, przedstawia w swej pracy dzieje Polski od powstania państwowości po rok 1956. Licząca 400 stron druku książka, wyposażona w 6 map i wykaz literatury przedmiotu, ukazała się jako 31 tom popularnonaukowego cyklu „Studium”. Jest to pierwsza historia Polski w języku węgierskim.

Instytut Historii Węgierskiej Akademii Nauk wydał w 1962 r. pierwszy z sześciu tomów serii „Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936—

1945" (Dokumenty dyplomatyczne polityki zagranicznej Węgier w latach 1936—1945), pod redakcją László Zsigmonda. Tom opracował Lajos Kerekes dotyczy powstania osi Berlin—Rzym i aneksji Austrii 1936—1938 („A Berlin—Róma tengely kialakulása és Ausztria annexiója 1936—1938”).

W tomie IV „Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae” — Sectio historica z 1962 roku, ukazał się artykuł rektora György Székely „Gemeinsame Züge der ungarischen und polnischen kirchengeschichte des XI. Jahrhunderts”.

György Györffy wydał w wydawnictwie Akadémiai Kiadó tom I pracy „Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza” (Geografia historyczna Węgier okresu Arpadów). Liczący przeszło 900 stron tom zawiera materiał dotyczący komitatów Abaújvár, Arad, Árva, Bács, Baranya, Bars, Békés, Bereg, Beszterce, Bihar, Bodrog, Borsod, Brassó, Csanád i Csongrád.

3—5 kwietnia 1963 w Durham obradowała konferencja Towarzystwa Brytyjskiego Historii Rolnictwa poświęcona rozwojowi techniki i migracjom wiejskim w XVIII—XIX stuleciu.

W dniach 11—13 lipca 1963 obradowała w Londynie XXXVI Anglo-Amerykańska Konferencja Historyków z udziałem 92 uczonych z USA i krajów Wspólnoty Brytyjskiej. Tematyka referatów koncentrowała się głównie wokół problemów średniowiecza i XIX stulecia.

W dniach 23—28 września 1963 odbyła się w Londynie trzecia (od 1958 r.) konferencja historyków angielskich i radzieckich. Przedstawiono 8 referatów, m. in. „Stosunki rosyjsko-angielskie w okresie napoleońskim”, „Historiografia radziecka wobec handlu bałtyckiego między Rosją a krajami Europy Zachodniej w XVII w.”.

W dniach od 13 do 16 października 1963 obradowała w Todi szósta doroczna międzynarodowa konferencja historyków, zorganizowana przez Accademia Tudertina, Centro di Studi sulla spiritualità medievale. Temat konferencji brzmiał: Kościół i reformy w życiu kościelnym w XI wieku”. Referaty wygłosili: P. Brezzi, G. Meersseman, G. Miccoli, L. Gato, R. Manselli, E. Cattaneo i A. Prandi.

Archeologowie radzieccy natrafili przypadkowo na ślady greckiej kolonii Dioskuria i rzymskiej twierdzy Sevastopolis — ważnych ośrodków handlowych czarnomorskiego wybrzeża Kaukazu.

W ujściu istniejącej niegdyś rzeki Rygi natrafiono na ślady osady z w. XI potwierdzające hipotezę archeologów o istnieniu osadnictwa na terenie Rygi jeszcze przed przybyciem tu rycerzy niemieckich.

Pracownicy Centralnego Archiwum Państwowego Akt Dawnych w Moskwie znaleźli wśród starych rękopisów „Kosmografię” — napisaną w drugiej połowie XVI wieku przez Gherarda Mercatora (Kramera) — znanego kartografa flamandzkiego, a przetłumaczoną na język rosyjski i uzupełnioną wiadomościami o państwie moskiewskim przez Bohdana Łykowa.

W Państwowej Bibliotece Publicznej im. M. Gorkiego w Permie w książce rękopiśmiennej z pocz. XVII w. znaleziono nieznaną utwór publicystyki rosyjskiej z XVI stulecia pt. „Słowo inoje” mówiące o dążeniach Iwana III do częściowej sekularyzacji dóbr kościelnych.

W archiwach i oddziałach rękopisów bibliotek Moskwy i Leningradu znaleziono materiały mówiące o oddźwięku powstania dekabrystów w masach ludowych. Z referatem na ten temat wystąpiła niedawno L. A. Mandrykina na sesji naukowej Państwowej Biblioteki Publicznej im. Sałtykowa-Szczedrina.

Główny Zarząd Archiwów przy Radzie Ministrów ZSRR otrzymał drogą wymiany mikrofilmy materiałów zachowanych w archiwach i bibliotekach Rumunii, a dotyczących stosunków między obu tymi narodami w okresie od wieku XVIII do 1940 r. Szczególnie wiele miejsca zajmują dokumenty dotyczące stosunków między Rosją a Księstwami w XVII—XIX wieku.

Instytut Słowianoznawstwa AN ZSRR przygotowuje zbiorową pracę pt. „Udział robotników krajów Europy w Rewolucji Październikowej i wojnie domowej”.

Historyk radziecki W. Newler-Wilin poinformował na łamach dziennika „Izwestia”, że udało mu się odnaleźć w archiwach radzieckich nieznaną listy Garibaldiiego oraz korespondencję jego dotyczącą. Listy Garibaldiiego adresowane są do jego rosyjskich przyjaciół, m. in. do pisarki Soncewej, której włoski rewolucjonista dziękuje za poświęcony mu wiersz. Odnaleziono także list przyjaciela Garibaldiiego — Corta adresowany do słynnego rosyjskiego chirurga Pirogowa. List zawiera relację o stanie zdrowia Garibaldiiego i podziękowanie za udzielenie porady. Pigorow w 1862 r. wyjeżdżał specjalnie z Rosji, aby leczyć rannego w jednej z bitew Garibaldiiego. Po kilku dniach opieki nad Garibaldiim Pigorow powrócił do Rosji, lecz pozostawał z nim w korespondencji i udzielał porad listownie.

W Związku Radzieckim zakończono prace nad pierwszym z projektowanych 12 tomów fundamentalnego dzieła „Historia ZSRR”, nad którym pracuje duży zespół historyków radzieckich. Zakończenie prac nad całością przewiduje się w r. 1967.

W dniach 22—25 stycznia 1963 na Uniwersytecie Leningradzkim miała miejsce konferencja naukowa poświęcona historiografii i źródłoznawstwu krajów Azji i Afryki. Wzięli w niej udział badacze Wschodu z Leningradu, Moskwy, Baku i Kazania. Wygłoszono 40 referatów. Na zakończenie podjęto rezolucję o zwoływaniu podobnych konferencji co dwa lata i o publikacji cennych prac rosyjskich znawców Wschodu z XVIII—XIX stulecia.

5 marca 1963 odbyło się rozszerzone posiedzenie Sekcji Historii Zagranicznych Narodów Słowiańskich Instytutu Słowianoznawstwa AN ZSRR poświęcone osiemdziesięciopięciuleciu oswobodzenia Bułgarii z niewoli tureckiej.

16—17 marca 1963 w Orle zorganizowano sesję naukową poświęconą wybitnemu historykowi rosyjskiemu T. N. Granowskiemu, który przed 150 laty urodził się w tym mieście. Referaty poświęcone analizie i ocenie twórczości Granowskiego wygłoszili m. in. M. A. Alpałow, S. A. Asinowskaja i M. A. Pokrowska.

2—3 kwietnia 1963 odbyło się plenarne posiedzenie Archeograficznej Komisji przy Wydziale Historii AN ZSRR poświęcone omówieniu prac nad stworzeniem „Swordnego kataloga rękopisów, chrześcijaństwa w ZSSR”.

28 kwietnia 1963 odbyło się posiedzenie Rady Naukowej Naczelnego Zarządu Archiwalnego (GAU) poświęcone udoskonalaniu aparatu naukowo-informacyjnego w archiwach radzieckich. Podkreślano konieczność szerokiego zastosowania w pracach archiwów nowych technik. Podczas obrad demonstrowano systematyzowanie informacji przy pomocy maszyn liczących i perforujących.

7—8 maja 1963 w Instytucie Słowianoznawstwa AN ZSRR odbyło się posiedzenie plenarne Rady Naukowej dla Koordynacji Prac Naukowo-badawczych w dziedzinie słowianoznawstwa i Sekcji Historii Budownictwa Socjalistycznego w Europejskich Krajach Demokracji Ludowej poświęcone koordynacji i omówieniu planów pracy. Jeden z referatów pt. „Ruś i Polska w X wieku” wygłosił W. D. Koroluk. W. A. Diakow referując sprawę koordynacji prac nad „Stosunkami rosyjsko-polskimi XIX-początków XX w.” stwierdził, że obecnie przeważa tematyka pięćdziesiątych i sześćdziesiątych lat XIX stulecia, ale przewiduje się rozszerzenie współpracy w badaniach nad pozostałymi okresami.

Instytut Słowianoznawstwa AN ZSRR zorganizował 27 maja 1963 konferencję naukową poświęconą stosunkom niemiecko-słowiańskim. W konferencji udział wzięli przedstawiciele Instytutu Zachodniego w Poznaniu: M. Szczaniecki, W. Markiewicz i J. Olszewski. Na konferencji wygłoszono kilka referatów. M. Szczaniecki przedstawił prace Instytutu Zachodniego, W. D. Koroluk mówił o problemie gospodarki wczesno-feudalnej u plemion połabskich i nadbałtyckich, W. M. Turok zajął się aktualnymi problemami historii Austro-Węgier, W. Markiewicz naświetlił problem pokojowego współistnienia w ujęciu nauki zachodnioeuropejskiej, M. S. Woslenski omówił wschodnią politykę Bonn i problem opozycji politycznej w NRF, a M. R. Tulczyński zreferował zagadnienie integracji europejskiej w świetle historiografii i publicystyki historycznej NRF.

W maju Wydział Nauk Społecznych AN USRR zorganizował sesję jubileuszową poświęconą powstaniu styczniowemu.

1 czerwca 1963 święcono uroczyste siedemdziesiąt rocznicę urodzin Michała Nikołajewicza Tichomirowa — wybitnego historyka radzieckiego, członka zwyczajnego AN ZSRR i PAN, autora około 300 prac naukowych, specjalisty dziejów Rosji XV—XVII stulecia.

8 lipca 1963 Państwowe Muzeum Historyczne w Moskwie obchodziło uroczyste osiemdziesięciolecie swej działalności. W chwili obecnej ma ono 6 filii umieszczonych w zabytkowych budynkach z XVI—XVIII w., a jego zasoby obejmują 3 105 000 pozycji, 44 000 jednostek materiałów archiwalnych oraz jeden z największych zbiorów numizmatycznych. Biblioteka jego liczy ponad 150 000 tomów, często bardzo rzadkich wydań. Muzeum prowadzi szeroko zakrojone prace badawcze (w oparciu o swe kadry naukowe liczące 150 osób) i wydawnicze.

Z inicjatywy Centralnego Historycznego Archiwum Państwowego USSR zorganizowane zostało we Lwowie seminarium poświęcone problemom

źródłoznawstwa. M. in. N. Kriwonosow wystąpił z referatem „Nowe źródła dotyczące bibliotek Ormian w XVII w.”, a P. Pirożenko mówił o życiu i działalności Stepanosa Lwowskiego — wybitnego ormiańskiego filozofa z XVII w.

7 grudnia 1962 zmarł w wieku lat 74 historyk radziecki A. K. Berger. Zmarły zajmował się głównie historią starożytnej Grecji oraz dziejami Bizancjum.

18 kwietnia 1963 zmarł w wieku 59 lat Maksym Grigoriewicz Lewin, znany etnograf radziecki, zastępca dyrektora Instytutu Etnografii AN ZSRR (od 1944), inicjator i kierownik badań nad ludami Syberii.

16 czerwca 1963 zmarł w wieku lat 63 Vojtěch Ondrouch, profesor historii starożytnej na Uniwersytecie im. A. Komenského w Bratysławie.

6 lutego 1963 zmarł w Wiedniu Heinrich Felix Schmid, profesor historii na Uniwersytecie w Wiedniu, kierownik Institut für Osteuropäische Geschichte und Südostforschung Uniwersytetu Wiedeńskiego. Zmarły od przeszło 30 lat prowadził badania nad dziejami krajów Europy Wschodniej.

6 maja 1963 zmarł w wieku lat 99 Sergiusz I. Sobolewski, wybitny radziecki filolog klasyczny i historyk starożytności.

11 czerwca 1963 zmarł Georges Wildenstein, wybitny francuski historyk sztuki, od 1929 r. redaktor naczelny i wydawca „Gazette des Beaux-Arts”.

6 kwietnia 1963 zmarł w wieku lat 64 W. P. Zubow, wybitny radziecki historyk nauki i kultury. Zmarły zajmował się głównie historią techniki.